

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת תולדות תשע"ח

עשו, עמלק, המן, יון - כפירה ואמונה

לרמות את אביו. לעשו באמת היו רגעי התרוממות לקדושה ולצדקות. הוא מבין שטוב להיות צדיק, ורוצה באמת להיות צדיק גדול, ולעשו אפילו את המלח ואת התבן³. אלא שהצדקות שלו לא מחזיקה מעמד. אחרי זמן קצר הוא הולך שוב לשדה, וגוזל ורוצח⁴ (עי' מכתב מאליהו ח"א עמ' 234 וח"ג עמ' 35).

הפסוק הרי אומר, "לֵב רָשָׁעִים כְּמַעֲט" (משלי י, כ). יש לו לב, לרשע. יש לו רגעי התעוררות. אבל הלב הזה הוא "כְּמַעֲט". הוא מחזיק מעמד רק זמן קצר. ברגע שהוא רואה דברים אחרים - הם מושכים אותו יותר. זהו החסרון של עשו. הוא מבין שצדקות היא דבר טוב, אבל לא מוכן להשקיע את המאמצים הנדרשים לכך. יעקב "יושב" על עבודת ה' יומם ולילה, ולעשו אין סבלנות לזה. כשמדובר בשאיפות רוחניות - הוא לא מוכן להשקיע את המאמצים הנדרשים כדי להשיגן, על אף שהוא מכיר בערפן. רגעי הצדקות אמיתיים אצלו, אבל רק לזמן קצר. זה לא אמיתי ממש. לכן, אחרי הכל, זה "ציד בפיו". כי אין זו אמת אמיתית.

מכירת הבכורה - מתוך עצלות רוחנית

חסרון זה של עשו, הוא זה שהוביל אותו למכירת הבכורה. יעקב פונה אל עשו ואומר לו: "מִכְרָה כִּיּוֹם אֶת בְּכֹרְתְךָ לִי" (בראשית כה, לא). למה זקוק יעקב לבכורה? מה אכפת לו שנולד כמה דקות אחרי עשו? - התשובה היא, שעד שלא הוקם המשכן, היתה עבודת הקרבנות נעשית ע"י הבכורות (זבחים קטו, ב). וכיון שעשו הרשע לא מתאים להיות כהן לה', מבקש יעקב מעשו למכור לו את הבכורה, כדי שיעקב יהיה הכהן, והוא יקריב את הקרבנות.

שואל אותו עֶשָׂו: "מה טיבה של עבודה זו?" (רש"י בראשית כה, לב) מסביר לו יעקב: "כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלוין בה, כאותה ששנינו: 'אֵלוֹ הֵן שְׁבִמִיתָה, שְׁתוּי יֵין וּפְרוּעֵי רֹאשׁ' (סנה' פג, א). אומר עֶשָׂו: הרי אני הולך למות על ידה! אם כן מה חפץ לי בה?" (רש"י בראשית שם) - אינני רוצה להתחייב מיתה, ח"ו! יותר טוב שאוותר על הבכורה, ותהיה אתה הבכור.

משמע, שעֶשָׂו בעצם רוצה את הבכורה. אחרת לא היה שואל "מה טיבה של עבודה זו", אלא מוכר אותה מיד. הוא גם מבין, שאם יעקב כל כך רוצה את הבכורה, כנראה שהיא דבר טוב. אבל ברגע שהוא שומע שנדרשים כאן מאמצים - לא לשתות יין, ולהקפיד שלא להיות פרוע ראש - זה כבר יותר מדי בשבילו! "וַיִּבְצֹ עֶשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה" (בראשית כה, לד). היא לא שווה אצלו את המאמץ. אחרי כמה עשרות שנים⁵ הוא כבר מבין יותר, ומתחיל להצטער. "וַיַּעֲקְבֵנִי זֶה פְּעַמִּים, אֶת בְּכֹרְתִי לְקַח, וְהִנֵּה עֲתָה לְקַח בְּרִכְתִּי" (שם כז, לו).

ההבדל בין אהבת יצחק לעשו ואהבת רבקה ליעקב

"וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת עֶשָׂו כִּי צִיד בְּפִּיּוֹ, וַרְבֵּקָה אֲהָבָת אֶת יַעֲקֹב" (בראשית כה, כח). "וַיֵּאָהֵב" - לשון עבר (וא"ו ההיפוך). "אֲהָבָת" - לשון הווה. למה זה בלשון עבר וזה בלשון הווה¹? יש שהסבירו (השל"ה בפרשתנו בדרך חיים תוכחה מוסר אות מ"ב, המגיד מדובנא ועוד), מפני ש"כל אהבה שהיא תלויה בדבר - בטל דבר, בטלה אהבה. ושאינה תלויה בדבר - אינה בטלה לעולם" (אבות פ"ה מט"ז). והנה, אהבת יצחק לעשו היא אהבה שתלויה בדבר - "וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת עֶשָׂו, כִּי צִיד בְּפִּיּוֹ". לכן אהבה זו כתובה בלשון עבר, כי אם בטל דבר, בטלה אהבה.

לעומת זאת, לאהבת רבקה ליעקב לא כתובה סיבה בפסוק. כתוב רק "וַרְבֵּקָה אֲהָבָת אֶת יַעֲקֹב", בלי סיבה. א"כ, הרי זו אהבה שאינה תלויה בדבר. ולכן היא כתובה בלשון הווה, כי אהבה שאינה תלויה בדבר אינה בטלה לעולם, והיא קיימת גם בהווה.

ועוד יש לומר, בצורה פשוטה יותר: אהבת יצחק לעשו כתובה בלשון עבר, כי בזמן נתינת התורה, אהבה זו כבר הסתיימה. כשנודע ליצחק מי הוא עשו - בטלה אהבתו אליו, ואם נשאל היום את יצחק האם הוא עדין אוהב את עשו - התשובה תהיה שלילית. לכן מספרת התורה על אהבה זו בלשון עבר. לעומת זאת, אהבת רבקה ליעקב - לא היתה מעולם סיבה שתתבטל. אם נשאל היום את רבקה האם היא עדין אוהבת את יעקב - התשובה תהיה חיובית. לכן מספרת התורה על אהבה זו בלשון הווה.

"לב רשעים כמעט"

"וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת עֶשָׂו כִּי צִיד בְּפִּיּוֹ" - מה פירוש "ציד בפיו"? ומדוע זו סיבה ליצחק לאהוב את עֶשָׂו? הפשט הפשוט הוא, שהציד של עשו היה מגיע אל פיו של יצחק (עי' אונקלוס ורש"י שם). כלומר, עֶשָׂו היה מאכיל את אביו מצידו. אבל חז"ל פירשו את הפסוק באופן אחר. חז"ל פירשו "כִּי צִיד בְּפִיּוֹ", שהיה צד את אביו בדיבורי פיו. היה שואל את אביו: אבא, היאך מעשרין את המלח ואת התבן? (רש"י שם, כז) מראה את עצמו כצדיק וחסיד, שלא די לו במה שמעשרים את הגורן ואת היקב, את התבואה ואת היין, הוא רוצה לעשר גם את הפסולת של הגורן והיקב - את התבן. וכן את המלח שכלל לא גדל בקרקע, גם אותו רוצה עשו לעשר. את הכל הוא רוצה לעשר ולתת לה'. צדיק יותר מיעקב אבינו, שמעשר רק את מה שצריך לעשר.

הסבא מסלבודקה, הגה"צ רבי נתן צבי פינקל² זצ"ל הסביר, שבאמת לא היתה כאן רמאות מוחלטת. מה שעֶשָׂו שאל כיצד מעשרים את המלח ואת התבן, לא נעשה רק כדי

אבל כרגע - "וַיִּכְזוּ עֵשׂוֹ אֶת הַבְּכֹרָה". הוא לא רוצה להשקיע בה, כמו שהוא לא רוצה להשקיע בצדקות. לוותר על יין? ! - זו כבר דרישה מוגזמת! זה הוא לא מוכן.

כפירתו של עשו - זמנית ובלתי יציבה

ומכל מקום, יש לציין, שאצל עשו, לא רק רגעי התרוממות הנפש הם זמניים וחולפים, אלא גם רגעי הנפילה שלו הם זמניים וחולפים. הרי חז"ל אמרו, שביום מכירת הבכורה, עבר עשו חמש עברות, ואחת מהן - שכפר בעיקר (כ"ב טז, ב), ודרשו כן ממה שעשו אמר "וְלָמָּה זָה לִי בְכֹרָה" (בראשית כה, לב). ויעקב ידע מכך, שהרי משפט זה אמר עשו ליעקב עצמו. ובכל זאת, מיד אחר כך, יעקב משביע אותו על מכירת הבכורה! (שם, לג) והרי מה היא שבועה? - להשבע באמיתותו של הקב"ה! [שהרי אסור לנו להשביע במשהו אחר. לא בעבודה זרה, כמובן, וגם לא בחפץ כלשהו (עי' ספר המצוות לרמב"ם מ"ע ז). רק בה' אלקי ישראל מותר לנו להשביע]. ממילא, אם יעקב משביע את עשו בה', סימן שיעקב מבין שיש משמעות לשבועה כזאת אצל עשו, ועשו ירגיש ששבועה כזו תחייב אותו. אחרת אין טעם להשביעו.

הרי, שגם הכפירה של עשו היא "כְּמַעַט" - כפירה זמנית וחולפת, ובלתי קבועה. ברגע שהוא מעונין בנוזל עדשים, הוא מוכן לחזור ולהאמין בה' ולהשבע בו, והוא מבין שהשבועה הזו מחייבת אותו לתמיד. כך הבין לפחות כמה עשרות שנים, עד אותו יום שהוא מערער עליה בגלל הברכות.

רואים גם, שעשו מאמין בברכות של יצחק. כשהוא שומע שהברכות נלקחו ממנו - "וַיִּצְעַק צְעָקָה גְדֹלָה וַיִּמְרָה עַד מְאֹד" (בראשית כז, לד). למה? מה אכפת לו? אם הוא כופר בעיקר לגמרי, למה הוא מאמין בברכות האלו? איזה כח יש לברכה של אביו יותר מכל אדם אחר? הרי כל אדם יכול לומר לו "יִתֵּן לְךָ הָאֱלֹקִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ" (בראשית כז, כח). אלא שהוא מבין שיצחק אביו הוא צדיק, והוא נביא, וברכתו עושה רושם בשמים. הרי שעשו אינו כופר גמור. כשנוח לו הוא כופר. וכשנוח לו אחרת - הוא יודע גם להיות מאמין; עד כדי כך, שהוא מוכן לשטום את יעקב עד סוף כל הדורות בגלל שהפסיד את הברכה של יצחק אביו, שהוא כל כך מאמין בה.

עמלק כעשו - מאמין בה' באמונה קלושה

כפי שהזכרנו, הכפירה של עשו איננה כפירה גמורה, אלא שטחית וחלקית בלבד. כעין זה רואים אח"כ גם אצל נכדו של עשו - עמלק. הפסוק אומר, "וַיָּבֹא עַמְלָק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרַפְדִּים" (שמות יז, ח). מה היא רפידים? רפידים היא התחנה האחרונה של ישראל במדבר, לפני שהגיעו אל הר סיני (עי' שם יט, ב). ומדוע בא עמלק להלחם בישראל דוקא שם? - כי עיקר המטרה של עמלק במלחמה זו היה, למנוע את מתן תורה⁸, [כפי שאומר הפיטן בפיוט לשבת זכור: "רְצוֹ שְׁלוֹל מִתֵּן לְפִדִים". כלומר, רצו למנוע את מתן תורה, שניתנה בקולות ובלפידים⁹ (שם כ, טו)]. לכן, כשישראל מתקרבים אל הר סיני, זה הזמן לצאת למלחמה נגדם, כדי

למנוע מהם לקבל את התורה.

והנה, אם עמלק אינו מאמין במציאות ה', למה לו למנוע את "מתן תורה"? מה אכפת לו אם משה ירד מהר סיני עם לוחות אבנים שכתובים בהם עשר דברות? הרי הלוחות האלו אינם מעשה אלקים, והמכתב אינו מכתב אלקים שחרות על הלוחות, אלא משה הוא שחצב את הלוחות האלו מאחד הסלעים פֶּהָר, וכתב עליהם מה שכתב! מה כל כך נורא בזה מבחינתו של עמלק? למה צריך להלחם בזה? התשובה היא, שעמלק מאמין במציאות ה'! הוא "לא יָרָא אֱלֹקִים" (דברים כה, יח), אבל הוא מאמין באלקים. ולכן הוא גם מבין, שלא משה עומד לתת תורה לישראל, אלא הקב"ה הוא שעומד לתת תורה לישראל, שתיצור עם נבחר, שדרכו נוגדת את דרכו של עמלק. לכן הוא "נלחץ", ומנסה למנוע את הדבר. הרי שעמלק מאמין בה', אלא שהוא משלה את עצמו שאפשר להתנגד לו בכח, ולמנוע את מתן תורה. הוא מתנגד לה', אבל לא כופר בו.

המן - ממשיך דרכם של עשו ועמלק

ממשיך דרכו של עמלק בענין זה, הוא המן האגגי. כמו עמלק הסבא, גם המן מאמין במציאות ה', אך סבור שאפשר להתגבר עליו. הוא אומר על ה': "כבר הוא זקן, ואינו יכול לעשות כלום" (אסתר ז, יג). נכון, פעם הוא היה צעיר, והצליח להתמודד בהצלחה עם פרעה ועם סיסרא ועם שאר שונאי ישראל, אבל עכשיו, אחרי שנבוכדנצר הצליח להחריב את בית המקדש וה' לא מנע את זה, כנראה שה' כבר זקן וחלש ואין לו כח, ואפשר לעשות עם ישראל מה שרוצים ולא יקרה כלום. הרי שהמן מאמין במציאות ה', אבל סבור שה' זקן וחלש ואפשר להתגבר עליו¹⁰.

חז"ל הרי אומרים, "כל מקום שנאמר (במגילה) 'לְמַלְךְ אֲחַשְׁוֵרוּשׁ' - במלך אחשוורוש הכתוב מדבר. וכל מקום שנאמר 'לְמַלְךְ' סתם - משמש קודש וחול" (אסתר ג, סוף י). [כלומר, משמש "חול" (כפשוטו), כתואר לְמַלְךְ אחשוורוש, אבל משמש גם "קודש", ורומז למלך מלכי המלכים הקב"ה¹¹]. א"כ, כשהמן אומר "לְמִי יִחַפֵּץ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יָקָר יוֹתֵר מִמֶּנִּי" (אסתר ו, ו), הוא מתכוין לקב"ה, וחושב שגם הקב"ה מסכים איתו! והראיה, שלא רק אחשוורוש רוצה לעשות יקר וגדולה להמן הרשע, אלא גם הקב"ה רוצה בכך. הרי שהמן אינו כופר במציאות ה', אלא חושב שאפשר להביא את ה' לנטוש את עם ישראל ח"ו, עד כדי "להשמיד להרוג ולאבד" ח"ו. ממש כמו עשו, שלא כופר באופן יסודי, אלא רק באופן שטחי וחלקי. אינני מתכוון כאן ללמד זכות על עשו, ח"ו. כל הדברים שאמרנו הם קטרוג על עשו הרשע, ולא זכות. אלא שצריך לדעת על מה הקטרוג.

המתיונים וממשיכיהם

לעומת עשו עמלק והמן, שלא היו ממש כופרים, (כפי שביארנו), המתיונים בבית שני - הם כבר היו כופרים לגמרי. לא מאמינים בקב"ה, ולא מאמינים בשום דבר. ראשיתה של תופעת ההתיונות היא בתחילת בית שני. כשצדוק וביתוס שומעים את רַבָּם, אנטיוגנוס איש סוכו, אומר: "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל

עם החזקים, ובוזה הם לא שינו את דעתם לאורך כל הדרך. גם כשהם מודים בתורה שבכתב (לאחר שגברו בית חשמונאי על היונים), אין זה אלא מן השפה ולחוץ, שהרי אין טעם לקיים תורה שבכתב אם אין עולם הבא לקבל בו שכר עבור זה. אלא מה? זה "לא באופנה" כעת להיות מתיוון, כעת ב"אופנה" להודות בתורה, לכן הם מודים בתורה. לא שיש כאן אמונה אמיתית בתורה.

"וַתִּקַּע פֶּה יֶרֶךְ יַעֲקֹב" - שורש הצדוקים

והמתיונים

"יַעֲקֹב אִישׁ תָּם" (בראשית כה, כז), איש שלם. הוא לא מתנדנד עם כל רוח מצויה, הוא דבק בקב"ה בכל מצב, בין עם יד ישראל על העליונה, ובין עם ח"ו יד יוון או יד רומי על העליונה. "יַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֵשֵׁב אֶהְלִים", אבל הוא נהיה בעל מום כשהמלאך נוגע בו - כפי שמסופר בפרשת וישלח: וַיִּתֵּר יַעֲקֹב לְבָדוֹ, וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר" (בראשית לב, כג-כה). מי היה ה"איש" שנאבק עם יעקב אבינו? - "פירשו רבותינו זכרונם לברכה, שהוא שָׂרוֹ של עשו"¹³ (רש"י שם). שָׂרוֹ של עשו נטפל ליעקב, ונאבק עמו כל הלילה, עד עלות השחר. "וַיִּרְא פִּי לֹא יָכַל לוֹ, וַיִּנְעַץ בְּכַף יָרְכוֹ, וַתִּקַּע פֶּה יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֶאָבֶקוֹ עִמּוֹ" (שם, כו). יעקב יוצא מהמאבק הלילי כשהוא "צָלַע עַל יָרְכוֹ" (שם, לב).

מה משמעותה של צליעה זו? - לצליעה זו שתי משמעויות. משמעות פרטית ליעקב, ומשמעות כללית לכלל ישראל. המשמעות הפרטית היא, שיעקב כבר לא איש תם. הוא נעשה בעל מום, ונפסל לעבודת הקרבנות. למה רצה שרו של עשו לפסול את יעקב לעבודה? - שהרי כל מה שנטל יעקב את הבכורה מְעֵשָׂו היה, מפני שהעבודה בבכורות, ורצה לעבוד במקום עשו, שמחמת רשעו אינו ראוי להקריב קרבנות לה' (רש"י שם כה, לא). ["יָבֹחַ רָשָׁעִים - תוֹעֲבַת ה'" (משלי טו, ח)]. לכן נגע שָׂרוֹ של עשו בכף ירך יעקב, כדי להפכו לבעל מום ולפסלו מן העבודה (בעל הטורים בראשית לב, כו), ובכך למנוע ממנו לממש את הבכורה - שהושגה, לדעתו של עשו, בדרכי מרמה (עי' בראשית כז, לו)¹⁴.

אלא שמהצליעה הפרטית מתרפא יעקב מהר מאד. מיד אחר כך נאמר, "וַיָּבֵא יַעֲקֹב שְׁלָלָם עִיר שְׁכָם" (שם לג, יח). שלם - שנתרפא מצלעתו (רש"י שם), וחזר להיות כשר לעבודה. ובכל זאת, מה שכן נשאר מהצליעה הזו, היא הצליעה הכללית שנגרמה ע"י המלאך - הצליעה של כלל ישראל. בפגיעתו של המלאך ביעקב, מצליח שָׂרוֹ של עשו להכניס טומאה לכלל ישראל. הפגיעה הרי היתה בלילה, ולילה רומז על זמן הגלות. לכן יעקב איננו שלם בזמן הגלות. הוא צולע על ירכו. יוצאים ממנו צדוקים, ביתוסים, קראים, מתיונים, מומרים, משכילים, אפיקורסים, רפורמים, חילונים, כל אלו באים מהפגיעה שפגע שרו של עשו בכף ירך יעקב.

עד מתי תורגש הפגיעה הזו בעם ישראל? - אומר הפסוק: "וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר". "כלומר, עד שיעלה שחר לישראל - ישועת ישראל, שהוא דומה לשחר. כי הגלות דומה ללילה" (פסיקתא זוטריתא לב, אות כה. וכן מבואר בזהר ח"א קע, א). במשך כל תקופת הגלות נסבול מהטומאה

פרס, אלא הָיוּ כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס" (אבות פ"א מ"ג), הם אומרים: אם אנטיגנוס אומר שלא להיות כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, סימן שכלל אין פרס! "אין שם שכר ולא עונש, ואין שם תקוה כלל... ונתחברו זה לזה, ופרשו מן התורה" (פירוש המשניות לרמב"ם שם).

כל בעל שכל ישר, שאינו משוחד מנגיעות, היה יכול להבין בקלות, שלא זו היתה כונתו של אנטיגנוס. כל מעשיו של אנטיגנוס הוכיחו את ההפך מזה. אנטיגנוס הרי היה מהתנאים הקדושים, ממשיכו של שמעון הצדיק משירי כנסת הגדולה (אבות שם), נשיא הסנהדרין בימיו, וממעתיקי השמועה. ודאי הניח את התפילין הכי מהודרות, עלה לרגל למקדש שלוש פעמים בשנה, וקיים את כל המצוות עם כל ההידורים. אבל צדוק וביתוס לא רצו להבין את רבם כהוגן, ולכן פירשו את דבריו, כאילו אמר שאין שכר ואין עונש. היצר הרע מצא להם תירוץ, שאין שכר ואין עונש, כדי שיוכלו לצאת לתרבות רעה.

נו, אז אם אין שכר ואין עונש, וגם אין עולם הבא, כדאי לפחות לנצל את העולם הזה כמה שיותר. ממילא, כשבאים היוונים, והצדוקים רואים שהשלטון נמצא ביד יון - הם מתיונים. תלמידי צדוק ובייתוס, הם הם המתיונים הראשונים, שבהם נלחמו החשמונאים. הרי ההרוג הראשון של החשמונאים לא היה יוני, אלא מתייון, וגם עיקר המלחמה של החשמונאים היתה נגד המתיונים. תלמידי צדוק ובייתוס חשבו: הנה ליוונים יש צבא גדול, וכלי הנשק שלהם הם המתקדמים ביותר בעולם [לפי מושגי הימים ההם (פילים וכד...)], ואם כך, את העולם הזה משיגים ע"י התחברות ליוונים.

לאחר מיגורה של יוון ע"י החשמונאים, ההתיונות לא נעלמה, אלא מחליפה צורה. כל זמן שיד יון היתה על העליונה, היה כדאי לצדוקים ולבייתוסים להתיוון. הם עבדו לאילי יון, וזכו עבור כך לעושר וליותרת הכבוד. אחר כך, כשגברה יד בית חשמונאי, לא יכלו להמשיך במעשיהם, להיות "מתיונים" ולעבוד לאילי יון, שכן החשמונאים היו רודפים אותם וממיתים אותם כעובדי עבודה זרה, ולכן הם ממציאם שיטה אחרת: תורה שבכתב כן, תורה שבעל פה לא¹².

אחר כך, בסוף ימי בית שני, כששוב מטה יד ישראל ויד רומי על העליונה, הם מתחברים לרומאים, והם מפלגת השלום עם רומי. לאורך כל אותם דורות הם מעונינים בשלטון, בכבוד ובעושר. ולכן, תלוי מי שולט: אם היוונים שולטים - הם עם היונים; אם בית חשמונאי שולטים - הם עם בית חשמונאי (לפחות למראית עין); ואם רומי ח"ו שולטת - הם עם רומי. אין כאן שינוי עמדה, אלא עקביות שיטתית לאורך כל הדרך, כאשר הכלל המנחה אותם תמיד הוא - להיות במקום בו משיגים יותר עוה"ז. הרי "אין עולם אלא אחד", והוא העולם הזה [כפי שטענו הצדוקים (ברכות נד, א)], וא"כ יש להשתדל להנות בו כמה שיותר, בלי "חומרות" ואיסורים מיותרים, וא"כ הטוב ביותר הוא להתחבר עם החזקים. הם לא צדקו, כי החשמונאים דוקא נצחו את היונים החזקים, אבל השיקול שלהם היה להתחבר

השיחה נערכה לפי שטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

שהכניס שרו של עשו בכלל ישראל. אבל כשיעלה השחר ותגיע הגאולה - הטומאה תסתלק. אנו מקוים שיגיע כבר היום הזה שהשמש תזרח והטומאה תסתלק, שיבוא משיח בן דוד והאור יזרח במהרה בימינו, אמן.

1. היה אפשר לומר: "ויצחק את עשו כי ציד בפיו, ורַבְּקָה אֶת־יַעֲקֹב" (שניהם בלשון עבר), או: "ויִהי יַצְחָק אֶת־אֱוֶהָ אֶת־עֵשָׂו כִּי צִיד בְּפִיו, וְרַבְּקָה אֶת־יַעֲקֹב" (שניהם בלשון הווה).
2. הסבא-רבא של הרבנית נבצל ע"ה. [נולד בשנת תר"ט. היה מגדולי תנועת המוסר, וייסד את ישיבת סלבודקה. בשנת תרפ"ד העלה חלק מן הישיבה לא", וקבע את מקומה בעיר חברון. בתמוז תרפ"ה עלה אף הוא לא", והתיישב אף הוא בחברון. נפטר לפני כתשעים שנה, בכ"ט שבט תרפ"ז].
3. ולכן נמשל עשו לחזיר, שפושט טלפיו לומר: ראו שאני טהור! (רש"י בראשית כו, לד) כי החזיר באמת יש לו סימן אחד של טהרה, שפרסותיו סדוקות. וכן לעשיו היה באמת צד של טהרה, בשאיפותיו הרוחניות. עוד יש מבארים לפי זה, שלכן החזיר מאופיין בפה כזה, אשר שפתו העליונה עורפת על התחתונה (ע"י משנה בכורות מ, א ורש"י שם ד"ה לא תימא [השני]). ועומק הענין בזה הוא, ששפתו העליונה של עשו - היינו הדיבורים העליונים שלו, בענין שאיפותיו הרוחניות - עורפת על השפה התחתונה, שהיא כנגד מה שהוא באמת, בחיי המעשה...
4. יש מבארים, שלכן זכה עשו לכך, שראשו - בלי גופו - יקבר במערת המכפלה, בחיקו של יצחק אבינו (ע"י תרגום יונתן בראשית נ, יג). כי ראשו באמת היה טוב, ובעל השגות רוחניות גבוהות, וראוי היה להקבר עם האבות. אבל הגוף לא נקבר עם האבות, כי הגוף היה גוף של עשו, ולא התנהג כפי ההשגות של הראש (ע"י שפ"א תולדות תרמ"ד על הפסוק שא נא כליך, בסוף הדיבור).
5. מכירת הבכורה היתה ביום בו מת אברהם אבינו (רש"י בראשית כה, ל), והוא בן מאה שבעים וחמש שנה (בראשית כה, ז), יצחק בן שבעים וחמש שנה (ע"י שם כא, ה), ויעקב ועשו בני חמש עשרה שנה (ע"י שם כה, כו). והנה, כשאמר עשו "ויצקבני זה פְּעָמִים", היה זה אחר שקבל יעקב את הברכות מיצחק אביו, שאז היה יעקב בן ששים ושלוש שנה (רש"י שם כח, ט). הרי שממכירת הבכורה ועד נטילת הברכות עברו ארבעים ושמונה שנה.
6. דתיבת "זה" מיותרת לכאורה, והיה אפשר לומר רק "וְיָלְמָה לִי בְכֹרְהָ". וע"י בגמרא כיצד דרשו מזה שכפר בעיקר.
7. ומה שמצינו לפעמים בחז"ל שנשבעו במקדש או בעבודת הקרבנות (כגון: ברכות לד, ב; שבת קכז, ב; יבמות לב, ב ועוד), הכוונה היא שנשבעו במי ששוכן במקדש, או במי שהעבודה נעשית עבורו, ולא במקדש או בעבודה עצמם (ע"י ספר המצוות שם, ובפ"י הרדב"ז על הרמב"ם הלכ' שבועות פ"א ה"ב בתירוץ השני).
8. ע"י פרי צדיק (שמות, פרשת זכור אות י') ושפת אמת (יתרו תרל"ה) שכתבו כן, שעמלק רצה למנוע את מתן תורה. ואולי יש למצוא סמך לדבר בדברי המהר"ל, שכתב כך: "כאשר היו גוברים על המן, זכו ישראל למדרגה עליונה מאד וזכו לתורה. אף כי כבר היה להם התורה, זכו להיות דבקים במעלות התורה השכלית. וקודם זה, אף שהיה התורה להם, היה להם מונע, הוא עמלק, המבטל את דביקת ישראל בתורה" ("אור חדש" על הפסוק "ליהודים היתה אורה" וכו').
9. דכיון שברפידים רפו ידיהם של ישראל מדברי תורה (כמבואר במכילתא, דלכן נקרא המקום ההוא "רפידים"), נפתח בזה פתח לעמלק לבוא ולשלול מהם את התורה לגמרי. [אך יש מפרשים, שבמילים "רצו שְׁלוֹל מִתֵּן לְפִידִים" כוונת הפייטן היא לישראל, שרצו ליטול לעצמם את התורה קְשָׁלָל. שהרי גם לפני כן מדבר הפייטן על ישראל: "תְּמִימִים בְּעוֹדָם בְּסִין רְפוּדִים, שְׁבוּעֵי עֲדִי אֲפוּדִים, רְצוּ שְׁלוֹל מִתֵּן לְפִידִים" וכו'].
10. בשיחות הגה"צ רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל לפורים (עמ' ל"א-ל"ג) באר, דודאי המן לא היה כה שוטה לסבור ולומר, שהקב"ה זקן וחלש כפשוטו. אלא כונתו היתה, שבתחילה היו לקב"ה תכניות שלמות בענין עתידו של עם ישראל: להביאם לא", לבנות להם מקדש, להשרות שכינתו בתוכם, ולהקים מהם עם מובחר שיקדש שמו בעולם (כאיש צעיר, שהוא מלא בתכניות לגבי עתידו). ואולם עכשיו הקב"ה כבר "זקן". כלומר, הוא כבר התייאש מתכניותיו לגבי עם ישראל, שהרי הם חטאו לו ולא מילאו את צפיותיו, וא"כ אין לו יותר תכניות לגביהם - כאיש זקן, שכבר התייאש מלהשיג את מה שקיוה להשיג בצעירותו. ממילא, הקב"ה לא ימנע מהמן לבצע את זממו, ולהשמיד את עם ישראל ח"ו.
11. ובריקאנטי (בראשית כט, י) הביא מדרש אגדה: אחשוורוש - זה הקב"ה, שאחרית וראשית שלו [הביאו הרמ"א ב"מחיר יין" (אסתר א, יב)].
12. למעשה גם בתורה שבכתב לא האמינו באמת, כמבואר בפירוש המשניות לרמב"ם (אבות פ"א ה"ג), שרק מפני שאמיתת התורה שבכתב הוא "דבר אשר לא יכלו [צדוק ובייתוס] להכזיבו אצל ההמון, ולו הוציאו אותו מפייהם היו נהרגים", לכן "הלכו [צדוק ובייתוס] אחר אימות הדבר אשר לא יכלו להכזיבו אצל ההמון... וצייר כל אחד מהם בלב סיעתו שהוא מאמין בנוסח התורה, וחולק על הקבלה, ושהיא קבלה בלתי נכונה. וזה, כדי שיפלו מהם כל ההלכות המקובלות והגזרות והתקנות, והאיל ולא יכלו לדחות הכל, הכתוב והמקובל".
13. ושרו של עשו הוא סמא"ל (רש"י סוכה כט, א ד"ה אֶלְהִיָּהּ), וסמא"ל איהו יצר הרע (זוהר ח"ב מב, א).
14. וכבר העירו, דכיון שפגיעת המלאך בכף ירך יעקב היתה מחמת השנאה והקפידא של עשו על נטילת הבכורה והברכות ממנו במרמה - "ויצקבני זה פְּעָמִים, אֶת בְּכֹרְתִי לְקַח וְהִנֵּה עֹתָה לְקַח בְּרַכְתִּי... וישטם עֵשָׂו אֶת יַעֲקֹב עַל הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרָכוּ אָבִיו" (בראשית כז, לו-מא) - לכן מופיעה הסוגיא של איסור גניבת הדעת, ואפילו דעתו של נכרי - בפרק "גיד הנשה" (חולין צד, ב), [ובהקשר למה? - בהקשר למכירת ירך של בהמה לנכרי, כשגיד הנשה בתוכה, והנכרי סבור שניטל הגיד! (ע"ש)]. וזהו בכונה מיוחדת מצד מסדרי הש"ס, לבטל טענתו של עשו, שיעקב גנב את דעתו. לכן הדגישו מסדרי הש"ס בפרק ז, דוקא, שגניבת הדעת אסורה, ואפילו דעתו של נכרי, ועל כרחך שיעקב עשה הכל בהיתר, וע"פ נבואה. [וכל זה הוא על דרך מה שכתב רבי צדוק הכהן מלובלין, שכל האגדות שנסדרו בש"ס, יש להן שייכות פנימית להמקום שבו נסדרו, וכפי שהראה כמה דוגמאות לזה (ע"י פרי צדיק, דברים, לערב יוה"כ אות א' ד"ה ומטעם זה, ואות ה' ד"ה והנה כבר)].